

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 De speciebus superbiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

reprehensatur, quoniam tantum ingenium, ut hec penetrant, & delectati in hac sua celsitudine qua multos excellunt, affectum suum animum possident a delectatione in ipsa veritate. Et propterea sciunt quod sunt diuina, & moralia, sed ne sciunt quod sapiunt. Humiles autem secreta diuina, aut nature, aut moris penetrantes, ad excellentiam veritatis cognita, & sine causa, quod est veritas diuina, se conuertunt, & in ipsa cognitione veritatis delectantur gratias agentes Deo, & conferentes suam notitiam diuinae scientiae & contemplationi, se nihil scire arbitrantur, veritatis exaltationem affectant.

In ratione ad finem eiusdem tenet articulum aduertit, quod falsa estimatio sui ponitur in litera effectus, & causa superbiae. Effectus quidem, quia ex nimio amore propriae excellentiae facile aestimat, quod se excellere. Et hinc fit, ut delectentur in nostris laudibus oblati ab alijs non usquequaque veris. Causa vero, quia ex falsa sui estimatione in malis, prout in quod homo se habet ut magis excellens, & appetat aliorum, quam conueniat. In responsione ad quartum, nota uerbum superius allegatum, scilicet, Presumptio alios superari, quod proprie pertinet ad superbiam.

quomodo sint, ignorant quomodo sapiunt. Unde & Proverb. 11. dicitur. Vbi humilitas, ibi sapientia. Ad secundum dicendum, quod sicut supra dictum est, humilitas attendit ad regulam rationis rectae, secundum quam quis ueram estimationem de se habet. Hanc autem regulam rectae rationis non attendit superbia, sed de se maiora aestimat quam sint, quod contingit ex inordinato appetitu propriae excellentiae: quia quod quis uehementer desiderat, facile credit, & ex hoc etiam eius appetitus in alio refertur, quam sibi conueniat. Et ideo quacumque conferunt ad hoc, quod aliquis aestimat se supra id quod est, inducunt hominem ad superbiam, quorum unum est, quod aliquis consideret defectus aliorum, sicut contra Greg. * ibidem dicit, quod sancti uiri uirtutum consideratione uicissim sibi alios praeferebant. Ex hoc ergo non habetur quod superbia sit in rationali, sed quod aliqua causa eius in ratione existat.

Ad tertium dicendum, quod superbia non est solum in irascibili, secundum quod est pars appetitus sensitui, sed prout communis irascibilis accipitur, ut dictum est. *

Ad quartum dicendum, quod sicut Augustinus dicit 14. de ciuita. Dei, amor praecedit omnes alias animi affectiones, & est causa earum, & ideo potest poni pro qualibet aliarum affectionum: & secundum hoc superbia dicitur esse amor propriae excellentiae, in quantum ex amore causatur in ordinata praesumptio alios superandi, quod proprie pertinet ad superbiam.

Lib. 14. c. 7. med. & 8. & 6. com. 5.

ARTICVLVS IIII.

Utrum conuenienter a Gregorio assignentur quatuor superbiae species, scilicet, estimare bonum a seipso habere: sibi datum desuper, credere pro suis accepisse meritis: iactare se habere quod non habetur: & despectis ceteris singulariter uideri appetere habere quod habetur.

Super Questionis centesima sexagesima secundae articuli quartum.

Ad quartum sic procedit. Vt quod inconuenienter assignentur quatuor superbiae species, quas Gregorius assignat 23. Moral. * dicens. Quatuor quippe sunt species, quibus omnis tuum arrogantium demonstrat, cum bonum aut a semetipsis habere se aestimant: aut si sibi datum desuper credunt, pro suis hoc accepisse meritis putant: aut cum iactant se habere quod non habent: aut despectis ceteris singulariter uideri appetunt habere quod habent. Superbia enim est uitium distinctum ab infidelitate, sicut etiam humilitas est uirtus distincta a fide: sed quod aliquis aestimet bonum se non habere a Deo, uel quod bonum gratia habeat ex meritis proprijs, ad infidelitatem pertinet. ergo non deberet poni species superbiae.

N. artic. 4. eiusdem centesima sexagesima secunda quae sit dubium ex Martino quod sit. 5. de superbia occurrit, ubi recitatur haec doctrina dicit, Hac opinio Thomae est pulchra, & bene moralis, sed tamen calumnialis multipliciter uidetur. Primo, quia Gregorius non superbiae, sed arrogantiae species ponere uideatur: arrogantia autem est superbiae una species. Immo Iuliano de summo bono, distinguunt eam a superbia ut speciem a specie, & dicit arrogantiam ex superbia nasci, & non e contra. Et confirmatur, quia stat aliquid esse uere superbium, & tamen nihil sibi arrogare. Probatur Theologus excellens alios notabiliter recognoscentes a Deo ex gratia scientia habere, despicies tamen alios itaque nihil scientes, est uere superbus, ut pore sua excellentiam contempnam amans, & tamen nihil sibi arrogat. Praeterea, si aliquis impudenter iactet bona quae habet ob amorem propriae excellentiae in contemptum aliorum, talis est uere superbus, & tamen nihil sibi arrogat. Secundo, non uideatur Thomas bene fundasse istas arrogantiae species: quoniam ipse duo cum proponat in superbia inueniri, bonum, & excellentiam consequentem ad bonum, omnes species ex parte boni assignat ex triplici, aut quadruplici consideratione boni. Et ex primo modo accipit tertiam speciem, quae quis aestimat se habere bonum, quo caret. Contra, si dicitur aliquis uera de se aestimans quantum

4. diff. 48. q. 3. artic. 4. Et Mal. q. 3. artic. 4. Et 1. cor. 4. lec. 2. Et 1. Eub. 5. * lib. 23. Moral. cap. 7. in princ.

¶ 2. Praet. Idem non debet poni species diuersorum generum: sed iactantia ponitur species maledicij, ut supra habitum est. * ergo non debet poni species superbiae. ¶ 3. Praet. Quaedam alia uerba ad superbiam pertinere, quae hic non connumerantur. dicitur. Hier. quod nihil est tam superbum, quam ingratum uideri. & Augustinus dicit 14. * de ciuit. Dei, quod excusare se de peccato commisso, ad superbiam pertinet. Presumptio etiam, qua quis tendit ad assequendum aliquid quod supra se est, maxime ad superbiam pertinere uidetur. Non ergo sufficienter praedicta diuisio comprehendit superbiae species.

q. 110. art. 2. Lib. 14. c. 6. 4. com. j.

¶ 4. Praet. Inueniunt alie diuisiones superbiae. Diuidit. n. * Anselmus exaltationem superbiae dicens, quod quaedam est in uoluntate, quaedam in sermone, quaedam in operatione. Bernardus etiam ponit duodecim gradus superbiae, qui

In lib. de similit. c. 24.

In trac. de 13. grad. humilitatis in med. & de Ansepe.

verbis. ergo. Quinto, Omne illud opus, per quod perficitur ali-

quod peccatum, est finis uolitionis, quae primo & per se est pec-

cautum: sed opus superbum non est finis uolitionis excellentiae, quia non ideo amo excellentiam, ut superbe faciam & operer, sed e contra superbe facio & operor, ut supereminam & excel-

lens uidear. Maior patet: quia ideo uis luxurians, ut luxurians, & non ideo luxurians, ut uelis luxurians.

Ad horum euidenciam pramittenda sunt duo, primum est, quod distinctio peccati secundum progressum peccati dupliciter inuenitur, scilicet perfecte, & imperfecte. Perfecite quidem, quando secundum omnes subordinatos ordine originis & malitiae gradus fit, ut si primo concipitur in corde: secundo, exprimitur ore: tertio, con-

sumitur opere. Imperfecte autem, quando progressus attenditur secundum distinctos gradus, sed non subordinatos secundum ordinem originis, aut malitiae, ut si peccetur in corde, uel in ore, uel opere: sed non ita quod unum oriatur ex alio, puta, si in corde habetur delectatio morosa, in ore locutio turpis, sed non propter illam delectationem morosam in opere sunt actus turpes, nec sunt effectus uerborum turpium humilium, quippe distinctio est secundum progressum peccati pro tanto distinctio fit secundus gradus, quibus progressus peccatum, scilicet, cor, sermo, & opus. Sed imperfecte, quia deest ordo originis unius ab alio, & ordo per se malitiae: quoniam in huiusmodi distinctione, per se loquendo, non potest fingi quod eorum sit gradus. Est tamen in hac distinctione alius taciens per se progressus a corde immediate, scilicet mali sermone a corde malo, & mali operis a corde malo: & hic etiam, quia utrobique deest unus gradus, imperfectus est. Et si huiusmodi, quod imperfectum reducitur ad perfectum, uidebitur quod quaecumque harum distinctionum potest merito uocari distinctio secundum progressum peccati. Secundum est, quod unum uel utrumque potest perfecte progredi per omnes gradus ab inuis ad extra ordinate uelque ad consummationem operis, dupliciter. Primo, per subiecta uerba & opera non aliter bona, nec mala moraliter. Secundo, per uerba & opera alias bona, uel mala moraliter. Exemplum primi. Si quis uult primo furari, deinde ad hoc loquitur, tertio uadit furatum, & furatur. Nam locutio non est aliter mala moraliter, nisi quia inficitur deformitate fur-

modo, ex parte modi habendi, prout excellentior aliquis reddi- tur ex hoc, quod bonum aliquod excellētius ceteris possidet. Unde ex hoc etiam fertur inordina- te appetitus in propriam excel- lentiam: & secundum hoc sumi- tur quarta superbia species, quae est cum alijs despectis singu- lariter uult uideri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uera aestimatio potest cor- rumpi dupliciter. Vno modo, in uniuersali: & sic in his quae ad finem pertinet, corrumpitur ue- ra aestimatio per infidelitatem. Alio modo, in aliquo particu- lari eligibili: & hoc non facit in- fidelitatem, sicut ille qui forni- catur, aestimat pro tempore illo bonum esse sibi, fornicari. Nec tamen est infidelis, sicut esset si in uniuersali diceret fornicatio- nem esse bonam: & ita etiam est in proposito. Nam dicere in uni- uersali aliquod bonum esse quod

teriori, & alia malitia morali, quia est sermo alias malus, & opus alias malum; ideo in secundo modo concurrunt duae uo- litiones formaliter, uel aequaliter ex parte materiae. His praemissis, ad propositum descendendo de superbia, dicimus & quod superbia potest distingui secundum progressum peccati & perfecte, & imperfecte. Perfecite quidem, ut cum quis primo appetit inordinate excellere in dominio, deinde ad hoc loquitur, & de- mum ad hoc dando operam, assequitur excellentiam domi- nij. Imperfecte autem, ut si quis in corde uel meat excessum se pu- tando, uel uerbis cel- stitudinem iactet, uel factis excellentiam demonstrat, quae, ut Martinus ait, est dis- tinctio Anselmi: & quod superbia potest progredi per omnes gradus ordinate tam per actus exteriores non alias malos moraliter, quam per actus alios malos moraliter. Nam si quis appetat inordinate excellere in scientia, & deinde ad hoc lo- quatur non alias ma- la, & faciat, pura, uadit ad audiendum uir- dos doctos &c. & ta- dem consequatur ex-

cellentiam appetitam, iste progressus est in superbia sine alias malis medijs. Si quis, ut Nabuchodonosor, eleuetur in corde, & deinde dicat se omnem uelle terram suo imperio subiugare, & deum per Holofernem perficiat, ista superbia sine progressu per mala media facit.

AD TERTIVM dicendum, quod ingratus est, qui sibi attri- buit quod ab alio habet: unde duae primae superbiae species ad ingra- titudinem pertinent. Quod autem aliquis se excuset de peccato quod habet, pertinet ad tertiam spe- ciem; quia per hoc aliquis attri- buit sibi bonum innocetiae, quod

cellentiam appetitam, iste progressus est in superbia sine alias malis medijs. Si quis, ut Nabuchodonosor, eleuetur in corde, & deinde dicat se omnem uelle terram suo imperio subiugare, & deum per Holofernem perficiat, ista superbia sine progressu per mala media facit.

AD PRIMVM ergo & secundum argumentum negatur tam maior, quam minor. Maior quidem, quia nihil obstat progres- sui peccati meditatio uolitionum ex parte materiae, ut patet ex dictis. Minor uero, quia superbia & sine media uolitione alterius moralis mali, & cum media uolitione alterius moralis mali ex parte materiae potest progressum perficere: & quod non obstat aliqua media uolitione, non solum ex dictis patet, sed ex hoc, quod est impossibile peccatum aliquod progredi sine uolitione uerborum & factorum, quae est alia formaliter, uel aequaliter a uolitione finis.

AD TERTIVM dicitur, quod illa diuisio luxuriae esset etiam secun- dum progressum peccati, quamuis imperfecte. Et si replicetur, quod author loquitur de progressu perfecto, respondetur quod author, ut erat excellentis ingenij, distinctionem Anselmi arguen- do summavit ad gradus cordis, oris, & operis, ut patet in quarto argumento literae, & respondendo imperfectum ad perfectum non reduxit, assignando penes quid progressus perfectus attenditur ex hoc uolens intelligi etiam progressus imperfectos ex perfec- ti participatione iudicandos.

AD QUARTVM dicitur, quod maior est uera de progressu perfec- to, non autem de progressu imperfecto, & quod distinctio Anselmi de progressu imperfecto habita est.

AD QUINTVM negatur minor, quando superbia progreditur perfec- te. Nam uolens excellere, uult excellere ut excellat, & non e contra: & similiter loquitur ut excellat, non ut uelit excellere: & operatur ut assequatur ut excellat, supereminat, & non ut uelit excellere, & supereminere: nec ut appareat, tanquam hoc sit finis, quia apparet, finis est uanæ gloriae, & effectus superbiae. Et ideo superbus operatur ut appareat tanquam propter finem secundarium & mediatum, scilicet per inanem glo- riam, sed ut sit saltem in oculis suis excessus, & supereminens, ut propter proprium finem.

In eadem repositione ad quartum in calce, non turberis scru- pulose in illis uerbis, Consuetudo peccandi, quae implicat Dei contemptum: quoniam non formaliter, sed interpretatiue con- suetudo peccandi mortaliter Dei contemptum implicite continet. Apparet enim in quod legislatorem, punitorem, monito- rem, praemiatoremque contemnat: qui continue transgredi non cessat: quoniam si magnificeret illum, uideret sepe, abline-

Loco citato in argum. 1.

ret

et multoties ex illius reuerentia. Non tamen est ibi proprie con-
tempus De iqua ex infirmitate subiecti iam passionibus animi
contempto peccandi fit, iuxta illud Augustini. Dum seruitur li-
bidini, facta est confusio.

¶ Super Questionis
centesima sexagesi-
ma secunda Articuli
quintum.

In articulo quinto
eiusdem questio-
nis dubia multa oc-
culta occurrunt ex
Martino in questio-
ne secunda, de super-
bia. Primum est circa
rationem, quare super-
bia est peccatum mor-
tale, quia scilicet im-
portat non subijci ho-
minem Deo &c. Co-
tra, inquit: Non om-
nis se non conformans
legi diuinae, peccat
mortaliter. ergo non
omnis, qui se extollit
supra id quod est sibi
præfixum secundum
regulam diuinam, peccat
mortaliter. ergo hoc non
est sufficiens ratio, ut
superbia sit peccatum
mortale. Antecedens
probat, quia peccans
uenialiter tantum, non
se conformat legi diuinae.

¶ Secundo, Vanus &
ambitiosus peccant
aliquando uenialiter,
& tamen ita peccando
non appetunt secundum
id quod est eis præfixum
secundum regulam, & me-
suram diuinam. ergo
hoc non est sufficiens
ratio, propter quam
aliquod peccatum sit
mortale.

¶ Tertio, stat aliquem
de se aestimare super
id quod est sibi con-
stitutum secundum
regulam diuinam, &
non peccare mortali-
ter. ergo hæc ratio
non est sufficiens ratio
peccati mortalis
in superbia. Antecedens
probat, quia stat aliquem
hoc modo sic de se aesti-
mare, & contra nullum
præceptum diuinum
peccare: quod probatur
inducendo per
singula præcepta diuina.

¶ Quarto, non quodlibet auerti à Deo, est peccatum mortale. er-
go nec omnis defectus subiectionis ad Deum, est peccatum mor-
tale. Antecedens probatur, quia non quilibet auerit à Deo fit
per actum nolendi, sed aliqua fit per negationem actus volendi
in re & pro tempore, in qua & pro quo non tenemur conuerti
ad Deum sub poena peccati mortalis.

¶ Subdit postea Martinus responsionem ad auctoritatem Apo-
stoli inductam in litera dicens, quod si concluderet, magis con-
cluderet de inani gloria quæ superbia, quæ sit peccatum mortale.

¶ Secundum dubium est circa rationem quasi aliam, quare su-
perbia est peccatum mortale, quia, scilicet contemptus Dei, ut au-
thor dicit expresse in sequenti articulo. Contra inquit Martinus, Non
omnis superbia est contemptus Dei. ergo non omnis superbia

non habet. Quod autem aliquis
presumptuose tēdat in id quod
supra ipsum est, præcipue vide-
tur ad quartam speciem pertine-
re, secundum quam aliquis vult
alijs præferri.

AD QVARTVM dicendum, quod
illa tria quæ ponit Anselmus ac-
cipiuntur secundum progres-
sum peccati cuiuslibet, quod pri-
mo corde concipitur, secundo
ore profertur, tertio opere perficitur.
Illa autē duodecim quæ ponit
Bernardus, sumuntur per op-
positum ad duodecim gradus
humilitatis, de quibus supra ha-
bitum est. Nam primus gradus
humilitatis est corde & corpore
semper humilitatem ostendere
defixus in terram aspectibus, cui
opponitur curiositas, per quam
aliquis curiose vbique & inordi-
nate circumspicit. Secundus gra-
dus humilitatis est, ut pauca ver-
ba & rationabilia loquatur ali-
quis non clamorosa uoce, contra
quem opponitur leuitas men-
tis, per quam, scilicet homo superbe
se hēt in uerbo. Tertius gradus
humilitatis est, ut non sit facilis
& promptus in risu, cui opponi-
tur inepta lætitia. Quartus gra-
dus humilitatis est taciturnitas
vsq; ad interrogationē, cui op-
ponitur iactantia. Quintus gra-
dus humilitatis est tenere, quod
cōis regula monasterij habet,
cui opponitur singularitas, per
quam scilicet aliquis sanctior
vult apparere. Sextus gradus
humilitatis est credere & pronun-
tians se omnibus uiliorem,
cui opponitur arrogantia, per
quam, scilicet homo se alijs præfert.
Septimus gradus humilitatis
est ad oīa inutilem & indignum
se confiteri, & credere, cui oppo-
nitur presumptio, per quam ali-
quis reputat se sufficientem ad
maiora. Octauus gradus humili-
tatis est confessio peccatorum,
cui opponit defensio eorundē.

ex illa causa constituitur peccatum mortale.
Stat aliquem nullo modo conuerti
quam manus continent eum, & tamen de
forte prælatum, aut principem suum, ergo
ni peccato superbie potius Deo contempto
Nonus gradus humilitatis est in
duris & asperis patientiam am-
plecti, cui opponitur similitudo
confessio, per quam scilicet ali-
quis non vult subire penam pro
peccatis, quæ simulate confite-
tur. Decimus gradus humilitatis
est obedientia, cui opponitur
rebellio. Undecimus gradus hu-
militatis est, ut homo non dele-
ctetur facere propriam uolunta-
tem: cui opponitur libertas per
quam scilicet homo delectatur
libere facere quod uult. Vltimus
autem gradus humilitatis est ti-
mor Dei, cui opponitur peccan-
di cōsuetudo, quæ implicat Dei
contemptum. In his autem duo-
decim gradibus tanguntur non
solum superbie species, sed etiā
quædam antecedentia & conse-
quentia, sicut etiam supra de hu-
militate didicimus est.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum superbia sit peccatum mortale.

AD QUINTVM sic proce-
ditur. Videt quod super-
bia non sit peccatum mortale.
Quia super illud Psalm. 7. Do-
mine Deus meus si feci istud,
dicit glossa. scilicet uniuersale
peccatum, quod est superbia.
Si igitur superbia esset peccatum
mortale, omne peccatum esset
mortale.

Item 2. Præter. Omne peccatum con-
trariatur charitati: sed superbia
non videtur contrariari charitati
neque quantum ad dilectionem
Dei, neque quantum ad dile-
ctionem proximi: quia excellentia
quam quis inordinate per su-
perbiam appetit, non semper con-
trariatur honori Dei, aut utilitati
proximi. ergo superbia non
est peccatum mortale.

Item 3. Præter. Omne peccatum mor-
tale contrariatur uirtuti: sed su-
perbia non contrariatur uirtuti,
sed potius ex ea oritur: quia ut

humilitas appetitur tendentem in excellentiam
do illi modum diuine subiectionis. Ac per
unui proprie excellentie appone immo
diuinam subiectionem. Et hinc proponitur
ta litera, si prospectus q' auctoritas
cipienda est, ad manus seruandum
alpernando eam superbia.

¶ Ad primum argumentum Martinus respondet
consequenter, intelligendo consequenter
su auctoritas, contra quem dicitur argum-
se expreta subiectione diuina, peccat

¶ Ad secundum dicitur, quod uanus & contumax
maiora ex repulsa diuine subiectionis
positum, sed iuxta primum sententiam arguitur.